

Foti Benlisoy: “Planları birbirine düşürmek Parisli ile taşralıyı” Gezi’den Firuzağa’ya, nasıl yapmalıyız?

Posted on 26/05/2017

“Ayaklanmalar olmadığı için tehlike olmadığı söylendi. Toplumun yüzeyinde gözle görünür düzensizlikler olmadığı için bir devrimin söz konusu olmadığı söylendi. Efendiler, yanıldığımızı söylememe müsaade edin” diye başlıyordu sözlerine meclis kürsüsündeki Alexis de Tocqueville. Fransız devrimi sırasında giyotinden şans eseri kurtulan aristokratik bir ailenin ahfadı olan ve devrimci bir kalkışmaya dair herhangi bir sempatisi olduğunu asla söyleyemeyeceğimiz ünlü hatip, sözlerine şöyle devam ediyordu: “Efendiler esas kanaatim şudur: İnanıyorum ki şu anda bir volkanın üzerinde uyuyoruz. (...) İnkârı kabil olmayan bir

sezgiyle, bir içgüdüyle Avrupa’da yerin bir kez daha sallandığını hissetmiyor musunuz? Nasıl desem, havada bir devrim yelinin olduğunu hissetmiyor musunuz? Kimsenin ne zaman çıkacağını, ne zaman eseceğini, ne de inanın kimleri onunla birlikte sürükleyeceğini bilmediği bir yel bu (...) Bugün yarından emin olduğunuzu söyleyebiliyor musunuz? Bundan bir sene sonra, hatta bir ay, bir gün sonra Fransa’da ne olabileceğini biliyor musunuz? Bilmiyorsunuz. Ancak bilmeniz gereken, fırtınanın ufukta belirlediği, üzerimize gelmekte olduğu.”

Yaklaşan isyan mı?

29 Ocak 1848'da meclis kürsüsünde söylenen bu sözlerden daha bir ay bile geçmeden Fransa'da Temmuz monarşisini alaşağı eden ve neredeyse tüm Avrupa'yı sarsacak 1848 devrimlerinin yolunu açan Şubat devrimi patlak verir. Tocqueville'in ki, belki de tarihin en kâhince nutkuydu. Son günlerde, hele hele Erdoğan'ın Gezi parkında malum kışlanın inşasına dair beyanatının ardından yapılan kimi yorumların, muhalif bazı gazetelerin attığı manşetlerin üzerine insanın aklına Tocqueville'in bu meşhur kehaneti geliveriyor. Tocqueville'in tasvir ettiği koşullar (işçiler arasında özel mülkiyet düzenine karşı artan tiksinti, "kamu ahlakında" çözülme ve yönetici sınıfın yönetme kapasitesini yitirmesi vs.) bizimkinden hayli farklı da olsa patlamaya hazır bir volkanın üzerinde olduğumuz hissi, anlaşılabilir bir hayli yaygın.

Aslında, başta liselilerin yandaş okul yönetimlerine "sırtını dönmesi" olmak üzere, birbirinden şimdilik kopuk bir dizi mücadele, artan baskı ve tedhişe karşın direniş potansiyellerinin ortadan kaldırılamadığını, yaşanan bir dizi yenilgiye karşı mutlak bir siyasal apatinin hâkim kılınmadığını ortaya koyuyor. Şok doktrini, yani ardışık şok taaruzlarıyla siyasal ve sosyal muhalefetin topyekûn tasfiyesi girişimi, iktidarın elini ciddi bir biçimde güçlendirmiş olsa da kesin, geri döndürülemez, sonuçları telafi edilemez bir mağlubiyete neden olmuş değil. Ancak temkinli bir iyimserliği haklı kılan bu tespitten hareketle Gezi misali yaygın bir toplumsal kabarışın arifesinde olduğumuzu iddia etmek de pek gerçekçi değil. Mevcut siyasal ve sosyal güçler dengesinin gerçekçi bir değerlendirmesini boş verip her gündem değişikliğinde ifratla tefrit arasında salınan bir siyasal savrukluğa teslim olunca bir gün her şeyin "bittiği", ertesi günse yeni bir Gezi'nin eli kulağında olduğu tespitleri yapılabilir. Bir yandan karamsarlığı ve dolayısıyla siyasal apatiyi, diğer yandansa yeteri kadar öfke birikirse bunun nasıl olsa patlayacağını varsayan bir siyasal otomatizmi/kolaycılığı kışkırtan bu siyasal "bipolar bozukluk" halinden süratle sıyrılmakta büyük yarar var.

Aslında Toquevillevari bir halet-i ruhiye ne denli yaygın olsa da kitlesel bir kalkışmayı laboratuvar koşullarında tekrar etmenin, bir kez olmuş olduğu şekilde tekrarlamamanın mümkün olmadığını herhalde hepimiz tahmin ediyoruz. Bir Gezi “sequel”i mümkün değil. O günkü toplumsal (fiili ve adı konmamış) ittifakları mümkün kılan siyasal konjonktür, siyasal iktidarın gücü, iktidar bloğunun bileşimi, siyasal güç dengeleri vs. bir dizi parametre Gezi günlerinden çok farklı. Ustelik mevcut karanlık karşısında Gezi’nin bir replikasıdan çok ötesine ihtiyacımız var. Gezi yenilmiş, tam da Erdoğan’ın hedeflediği şekilde onun dayattığı kültürel bariyerlere takılarak tecrit olmuş ve dolayısıyla bütün o coşkusuna rağmen akamete uğramış bir toplumsal kabarıştı. Mevcut siyasal iktidarın birleşmesi gerekenleri (emekçiler) bölen ve ayrılması gerekenleri (emek-sermaye) birleştiren muhafazakâr popülizminin koyduğu “kültürel” sınırları aşamayıp yalıtılan, dolayısıyla mevcut siyasal kutuplaşmayı bir sınıf polarizasyonuna dönüştüremeyen bir kabarış.

“İnandırmışlar taşralıları / Paris’in çapulcu sürüsü olduğuna”

Gezi direnişi zamanında Paris Komünü’yle kıyas edilmiş, iki olay arasında ister istemez insanın zihnini ve duygularını cezbeden akrabalıktan çokça bahsedilmişti. Teşbihte hata olmaz derler. Paris Komünü de tıpkı Gezi misali, tecrit oluşu nedeniyle yenilmiş (elbette muhtevası, kapsamı ve açığa çıkardığı potansiyeller itibariyle Gezi’nin çok ötesinde olan) bir deneyimdi. Paris Komünü üzerine yazmış hemen herkes Komün’ün yalıtılmışlığının, ülkenin geri kalanından kopmuş olmasının ama en önemlisi sadece coğrafi olarak değil, siyasal olarak da köylülükten tecrit olmuşluğunun onun kaderi açısından temel önemde olduğu üzerinde hemfikirdir. Bu durum, Komün’ü güçsüz düşürecek ve köylü çocuklarından devşirilmiş Fransız ordusunun tam bir katliamla Komün’ü bastırmasını kolaylaştıracaktır. Paris’te söylenen ve Kristin Ross’un hatırlattığı bir şarkı, Komünarların Versay’ın bilinçli olarak köylülerle olan bu yalıtılmışlığı kışkırttığıнын farkında olduklarını gösterir: “Planları birbirine düşürmek Parisli ile taşralıyı / Kedi köpek gibi / İnandırmışlar taşralıları / Paris’in çapulcu sürüsü olduğuna”.

Bizim “Versayın” da pek sevdiği bu “çapulcu” sözüne mim koyup devam edelim. Komün deneyimini yakından izleyen Marx da bu yalıtılmışlığı vurgular ve taşra ile Paris’i birbirinden bir “yalanlar duvarının” ayırdığını yazar: “Taşranın Paris’e ancak Versay’ın camera obscura’sından bakmasına izin veriliyor.” Komün günlerinde, tıpkı bizdeki Kabataş yalanı ve benzerlerinde olduğu üzere, Komün’ü kırdan kopartacak, ona yabancılaştıracak bin bir türlü tezvirat ortaya saçılır. Komün’ü itibarsızlaştırmaya dönük yüzüstü bir propaganda kampanyasına girişilir. Amaç benzerdir; isyanın “doğal” sınırlarını aşmasına mani olmak, böylece zamanla tecridini sağlayıp onu yok etmek. Oysa “Paris ile taşra arasında Versay ordusunun, hükümet ve yalanlardan oluşan bir Çin seddinin olduğu açık. Eğer bu duvar yıkılırsa birleşeceklerdir” diye yazan Marx’a göre, o duvarın yıkılması için yapılması gereken, köylülerin kendi “yaşayan çıkarları” ve “gerçek ihtiyaçları”nın farkına varmalarını sağlamaktı. Böylece köylüler kaderlerinin Komün ile bir olduğunu görecekti, onunla birleşecekti, başka bir deyişle Versay karşısında işçi ve köylüleri biraraya getiren geniş bir toplumsal blok kurulmuş olacaktı.

Bizim “komün” açısından da benzer bir durumla karşılaşmadık mı? Müşterek bir alanının metalaştırılmasına karşı bir direnişten neşet eden (bu anlamda da doğrudan bir “sınıf hareketi” değilse de bir “sınıf mücadelesi” olan) Gezi ayaklanması, aslında tam da “mahalleler” arasında kızıştırdığı sözde çatışma sınırlarını ihlal ediyordu. Gezi’nin gücü, sınıfsal-sosyal çelişki ve ihtilafları depolitize etmekte yıllardır maharetle kullanılan muhafazakâr popülizmin dayattığı kültür savaşlarının ötesine çağıran anti-otoriter bir çıkış olmasıydı. Belli bir “mahallenin” dilini ve siyaset eyleme biçimini radikal bir biçimde değiştirerek “mahalleler” arası sınırı bir an için de olsa geçirgenleştirmesi, bu anlamda da iki “mahallenin” de ötesine işaret etmesiydi. İsyanın bilhassa ilk günlerinde hükümeti ve kişisel olarak Erdoğan’ı telaşa sevk eden, direnişi mesela yeni bir “cumhuriyet mitingleri” furyası olarak damgalayamamaları, kendi meşreplerine uygun siyasal (kültürel) kategorilere tikiştirememeleriydi.

Erdoğan bu yüzden Haziran ve sonrasında, Paris’e karşı Versay’ın savurduğu yalanları

andırırcasına, direnişçileri camilerde içki içmekle, başörtülü kadınlara saldırıda bulunmakla itham etti. Direnişin, “has evladı” olması hasebiyle temsil ettiğini öne sürdüğü “millete” bulaşmasını, Peyami Safa’dan aşırma terimlerle Harbiye’den çıkıp Fatih’e sirayet etmesini engellemeye çalıştı. Gezi’nin Necip Fazıl’ın deyimiyle “Beyoğlu’nun tepinmesinden” ibaret olduğunu ahalinin kafasına kakmak için elinden geleni ardına koymadı. Kabataş yalanı bu “tecrit” stratejisinin başköşesindeydi kuşkusuz. Bütün o tezvirat, AKP tabanından ya da daha genel “muhafazakâr-mütedeyyin” kitleden Gezi’ye doğru küçük de olsa muhtemel kopmaların ya da hiç değilse bu tabanın belli bir bölümünün tarafsızlaşmasının önünü almaya dönüktü.

Neticede Erdoğan başardı. Tabanını sıkılaştırıp sızmaları önledi; Gezi’nin etki alanını belli bir kültürel ve elbet coğrafi alana sıkıştırdı. Gezi yalıtıldı, iktidarın dayattığı kültürel bariyerlere çarptı. İşin kötüsü “biz” de Gezi direnişinin açığa çıkardığı o yaygın siyasallaşmanın ancak AKP’nin tabanında yaratabildiği çatlaklar oranında gelişebilip kazanabileceğini, aksi takdirde bir “mahalleye” tecrit olarak sönmüleneceğini hesaba katamadık. Erdoğan’ın siyasal-sosyal çatışma ve çelişkileri, “Batılılaşmış, gayrimillî elitler” ile “derin millet” arasındaki (elbette mezhepsel imalar da içeren) o sözde kültürel yarığa hapsedme hamlesinin önünü almaya dönük çok şey yapamadık. AKP tabanındaki yarıkları kıskırtmak, çoğaltmak yönünde elbette zor olan çabaları büyük ölçüde gereksiz gördük, bu tabanın bir bölümünü hiç değilse tarafsızlaştırmaya pek de çaba sarf etmedik. Hatta bazen tersine, “laikçi teyzeler haklı çıktı” kıvamını gönüllü olarak ve neredeyse iştahla benimseyerek bize dayatılan tecridi ve saflaşmayı adeta kabul eden bir tutumu benimsedik.

Sonuçta geniş emekçi kitlelerin (Marx’ın tabiriyle) “yaşayan çıkarları” ve “gerçek ihtiyaçlarına” dayanan yeni bir saflaşmayı açığa çıkartmak bir türlü gündeme gelmedi, gelmiyor. Bursa’da sendika-patron-devlet üçgenine bayrak açıp “metal fırtına”yı yaratan işçilerin önemli bir bölümünün dahi dönüp AKP’ye oy vermesine yol açan o kültürel yarığı bir biçimde (belki başlangıçta kıyısından köşesinden) ihlal etmeyi, yani Gezi’nin bir an için olsun fiilen yapabildiğini bir siyasal stratejiye dönüştürmeyi bir türlü önümüze koyamıyoruz.

Bu zaafın bizi siyaseten sınıf içeriği en iyi ihtimalle muğlak, “özcü-kültürel” nitelikli bir kavgaya, bir “yaşam biçimi” savunusuna mahkûm ettiğini göremiyor, görsek de galiba ciddiye almıyoruz. Neticede, kiralık işçilik denen barbarlığı dahi büyük ölçüde sessizlikle geçiştiren bir muhalefet, sarayın siyaset alanını belirlemek adına koyduğu sınırlara, toplumsal-sınıfsal olanı depolitize etmesine riayet etmiş oluyor.

Komün mü Cumhuriyet mi?

Neoliberal otoriterizmin “ayna yansıması” muhafazakârlaştırma/dinselleştirme politikaları hepimizin gezme, tozma, eğlenme, sevme, sevişme pratiklerini hedef alıyor elbette. Bunlar karşısında direnişin zorunlu olduğu tartışılmaz. Ancak bedenlerimizi zapturapt altına almaya dönük bu saldırının sınıf içeriğini teşhir etmeyen, meseleyi soyut bir laiklik, hatta daha da vahimi cumhuriyet savunusuna sıkıştıran her politik tutum da açıkçası yenilgiye evvelden mahkûm.

Bu sınıf içeriği meselesini kısaca ve dolayısıyla da kaçınılmaz olarak kabaca açalım. AKP hükümetlerinin önünü açtığı ve burjuva jargonunda “büyüme” olarak adlandırılan politikalar, emeğin, toplumsal ilişkilerin, bedenlerimizin ve doğanın metalaşma sürecini derinleştirdiği ve böylece kapsamlı bir proleterleşme dalgasının önünü açtığı hepimizin malumu. Emekçilerin emek süreci üzerindeki denetimlerinin yitmesi anlamına gelen bu muazzam proleterleşme sürecine taşeronlaştırma, esnekleştirme ve güvencesizleştirme, yani emekçilerin emek sürecinde tabi oldukları verimlilik basıncını artıran, onların çalışma koşulları üzerindeki söz hakkını daraltan politikalar eşlik ediyor. On dört yıllık AKP iktidarının sermaye sınıfı açısından en kayda değer başarısı, bir sosyal deprem niteliğindeki bu proleterleşme dalgasını siyaseten yönetilebilir kılması oldu. Bunu da toplumsal çelişkileri kültürel ihtilaflara tahvil eden (İslami renkli) muhafazakâr popülizmiyle başardı.

Mesele bunla sınırlı değil elbette. Proleterleşme, emeğin yeniden üretimi koşullarına dönük

muazzam bir basıncı da beraberinde getiriyor. Her yeni metalaşma-proleterleşme dalgası, özellikle kadınların bedenleri ve doğurganlıkları üzerindeki denetimlerini yitirdikleri ve yeni “genç” proleter kuşağının disipline edilmesinin düzen açısından kritik hale geldiği bir dönemdir aynı zamanda. Bugün de genç (ve ucuz, itaatkâr, güvencesiz) emek havuzunun muhafazası ve çoğaltılması adına hepimizin ama özellikle de kadınların bedenleri üzerindeki gücüne karşı bir saldırı gündeme geliyor. Mesela kadın cinayetleri, zamanında bir başka metalaşma-proleterleşme dalgası sırasındaki “cadı avlarının” işlevini görüyor: Emek gücünün siyasal ve iktisadi elitin ihtiyaçları doğrultusunda yeniden üretilmesi için kadın bedenini zapturapt altına almak.

Dinselleştirmenin sınıf muhtevasına dair bu bağlantılara “akademik” düzeyde işaret eden ciddi bir külliyat var elbette. Ancak bizatihi bu kesişmeleri hedef alan, daha doğrusu bunlardan hareket ederek o çirkin tabirlerle “hülocuları” ya da “çomarları” devlet katından gündeme getirilen dinselleştirici hamlelere karşı mücadelenin potansiyel öznesi sayan açık seçik bir politik tutum, söz konusu dahi edilmiyor. Oysa AKP’nin dinselleştirici politikalarının onun neoliberal otoriterizminin ayna yansıması, eskilerin deyişiyle mütemmim cüzü, tamamlayıcısı olduğu vurgusunu esas alan bir muhalefet, dinselleştirici-muhafazakârlaştırıcı politikalara karşı popüler bir muhalefeti kışkırtmanın belki de tek yolu. Çünkü ancak böylece, soyut ilkelere (laiklik) değil de Marx’ın deyişiyle “yaşayan çıkarlar” ve “gerçek ihtiyaçlara” yaslanan bir siyasetle bizim Versay’ın tezviratına karşı durmak ihtimal dahiline girecek.

Oysa mesela eğitimde dinselleştirmeyele eğitimin sınıfsallaştırılması arasında birliğe ısrarla ve güçlü bir biçimde vurgu yapmayan (hatta meseleyi “10. Yıl” marşına ya da Köy Enstitüleri nostalgisine sıkıştıran) bir muhalefetin ezilenleri seferber etme ve dolayısıyla kazanma şansı çok cılız. Sosyalist hareketin önemli bir bölümü, dinselleştirmeye karşı somut direniş pratiklerini başka mücadele ve taleplerle birleştiren bir yol tutmaktan, bu anlamda laikliği sınıf mücadelesinin bir kipi saymaktansa onu adeta imtiyazlı, bağımsız, “sınıflararası” bir düzeyde yürütülecek bir mücadele alanı haline getiriyor. Dinselleştirmeyi

mevcut sınıf saldırısının beden politikaları dahil bir dizi alanda somutlaşan bir devamı saymaktansa ona karşı direnişi sınıfsızlaştırıyor ve “laiklik” başlığı altında her türlü mücadeleye ön gelmesi gereken mutlak bir ilke haline getiriyor. Sınıf içeriği olmayan “laiklik cepheleleri”, işte bu anlayışın sosyal medya mecralarında somutlanan popüler bir uzantısı. Oysa mesela seküler temelde bir kamusal eğitimi, onu belki de ilk kez eylemli olarak gündeme getiren Paris Komünü misali savunmak başka, Komünü ezen IV. Cumhuriyet misali ortaya atmaksa başka siyasal sonuçlar yaratacaktır.

“AKP sosyolojisi”

Dinselleştirmenin sınıf muhtevasının bıkip usanmadan teşhiri, bize dayatılan o tecridi kırmak için elzem. Çünkü Markar Esayan gibilerinin sandığının aksine doğal bir “AKP sosyolojisi” yok. AKP ve Erdoğan dindar bir tabanın doğal “gerici” reaksiyonunu ifade ettikleri için muhafazakârlaştırıcı, dinselleştirici politikalara başvurmuyor. Tam aksine mevcut iktidar önce “kendi tabanına” bu açıdan biçim vermeye çalışıyor, onu ideolojikleştirmeye, kendi meşrebine uygun biçimde dinselleştirmeye çalışıyor. Yani AKP’nin muhafazakârlaştırıcı - dinselleştirici hamleleri sadece (o garip tamlamayla) “laik kesimin” yaşam biçimini değil, farklı popüler dindarlık biçimlerini de hedefine koyuyor. AKP’nin muhafazakârlaştırma-dinselleştirme temelindeki hamleleri, yalnızca (amiyane tabirle) “başı açık” kadınların yaşam biçimini tehdit etmiyor. “Başörtülü” kadınların kendi bedenlerini kendi denetimleri altına almaya dönük geliştirdikleri karmaşık ve bazen çelişkili stratejileri de hedef alıyor. Mesela kürtağı fiilen mümkünsüz kılan politikaların ya da çocuk sahibi olma basıncının tüm kadınları ama özellikle de “yaşam tarzı” ne olursa olsun alt sınıflardan kadınları hedef aldığını görmüyor muyuz?

AKP dinin nasıl yorumlanıp nasıl anlamlandırılacağı ve maddi yaşama nasıl uygulanacağı üzerine kendi devlet tekeli oluşturmaya ve dayatmaya soyunuyor. Bunu yaparken de dinin farklı sosyal, kültürel ve elbette siyasal yorumlama biçimlerini ya kendine tabi kılıyor ya da

bunları elimine etmeye çalışıyor. AKP'nin bunda ne kadar başarılı olacağı, dinin mevcut farklı (ve bazen tutarsız ya da çelişkili) "sağ" ve "sol" yorumlarını, popüler dinin kimi "direnışçi" olabilecek öğelerini kendi tekeline alıp soğurmayı becerip beceremeyeceğine bağlı.

AKP'ye bu çabasinda yardımcı olmak bizim işimiz olmamalı. Tek bir din, tek bir dindarlık biçiminin olmadığını unutmayalım. Gramsci'nin "her din (...) gerçeklikte farklı ve çelişkili çok sayıda dinler olarak biçimlenir: Köylülerin bir Katolikliği, şehir küçük burjuvazisi ve işçilerin bir Katolikliği, kadınların bir Katolikliği ve aydınların bir Katolikliği vardır" sözleri aklımızdan çıkmasın. Dolayısıyla "gerçek İslam" şu mu bu mu tartışmalarına, sosyalizmin ancak Marx öncesi tepeden inme varyantlarına uygun olan ve sosyal medyada çok sevilen vülger din muhabbetlerine bir nihayet vermeli. Tersine bizim, AKP'nin o "arka bahçesi" saydığı kendi "mahallesindeki" (akranları misali muhalif bildiri çıkartan Kayserili imam hatipli gençler gibi) kaçış ve ihlal dinamiklerini kışkırtabilmemiz gerek. Bunları yok saymak yerine o dinamiklerle buluşmanın, iletişime geçmenin yollarını aramamız gerek. Patrona karşı tepkisini dini bir terminoloji içerisinde ifade eden işçiye (bkz. Yasin Durak'ın Emeğin Tevekkülü adlı çalışması), Kürtlerin ya da Ermenilerin ezilmişliği karşısında sözü olan dindar öğrenciye (bkz. Özlem Avcı'nın İki Dünya Arasında adlı çalışması) hitap edebilmenin yol ve yöntemleri üzerine düşünmeliyiz. AKP'nin muhafazakârlaştırıcı/dinselleştirici ve otoriter hamlelerine karşı o "mahallede" kadınların, gençlerin, emekçilerin çıkartacağı (belki ilk anda mütereddit ve cılız) sesler, özgürlük mücadelesinin harcında çok kıymetli bir malzeme olacaktır.

Gezi'yi Lenin gibi anmak...

En başa dönelim. Gezi yenildi. Açığa çıkardığı o muazzam olanaklara karşın neticede kendisine dayatılan sınırların, AKP/Erdoğan'ın muhafazakâr popülizminin kışkırttığı o kültürel bariyerlerin ötesine taşamadı. Gezi'yi elbet özlemle yâd edelim; ancak ondan bir

böbürlenme vesilesi de çıkartmayalım. Onun otomatik bir tekrarınıysa asla beklemeyelim. Andığımız, özlediğimiz Gezi’de yaptıklarımız kadar, hatta ondan da fazla yapabilecekken yapamadıklarımız olsun. Olsun ki bir sonraki sefer, “Fatih” de “Harbiye” de ayağa kalksın.

Paris Komünü 72 gün ayakta kalabildi. Ekim devriminin 73. günündeyseniz Lenin’in karlar üzerinde dans ederek Paris Komünü’nden daha uzun soluklu bir deneyimi hayata geçirebildikleri için kendince bir kutlama yaptığı, Komünarları böyle andığı söylenir. İşte Gezi’yi Lenin misali anmak için, birbirinin ayna yansıması olan o mutlak karamsarlıktan da kolaycı iyimserlikten de uzak durarak hazırlanalım, kolları sıvayalım. Zira Tocqueville’nin o yukarıda anılan nutkundaki “kehanete” benzer şeyler iddia etmek bizler açısından henüz çok erkense de onun sözlerinde bir cümle kesinlikle ve eninde sonunda bizim için de geçerlidir: “Bilmeniz gereken, fırtınanın ufukta belirdiği, üzerimize gelmekte olduğu.”

Kaynak: baslangicdergi.org